

Dorostová unie

Dorošťák

Je tu v rychlém sledu druhé číslo časopisu.
Jak jsme slíbili, je zaměřeno hlavně na J.A.Komenského. Před tím ale ještě přehled toho, co byste měli znát.

Přeji vám příjemnou přípravu.

HoHo

Přehled znalostí pro Biblickou stezku

Biblické všeobecné (podle ekumenického překladu)

Hledání v Bibli na čas

Žalmy 1, 23.

1.Kor.13

Vyznání víry

Modlitba páně

Desatero

Knihy Bible

Biblické tématické (z dané knihy Bible)

Postavy

Znali se

Příběhy

Verše

Kdo řekl otázky jsou vždy ze článků a materiálů, které jsou uvedeny v Dorošťáku k příslušné ústřední knize

Tábormické

Uzle

První pomoc

Zatloukání hřebíků

Hod na cíl

Příroda

Odhady

Ostatní dovednosti

Všeobecné

Historie

Zeměpis

Všeobecné

Topografie

Kimovka

Fyzické

Šplh

Ručkování

Kliky

Dřepy

Střelba

Ostatní běžné dovednosti

Stromy pro Biblickou stezku

Regiony

Jehličnaté stromy:

borovice
jalovec
jedle
modřín
smrk

Listnaté stromy:

akát
bříza
buk
dub
habr
hrušeň
jabloň
jasan
javor
jeřáb
jilm
kaštan(jírovec)
lípa
olše
ořešák
osika
švestka
topol
třešeň
vrba

Listnaté keře:

bez
hloh
líška
pámelník
šípek

30 ks

Finále

Jehličnaté stromy:

borovice černá
borovice horská (kleč)
borovice lesní (sosna)
douglaska tisolistá
jalovec obecný
jedle bělokorá
jedle obrovská
jinan dvoulaločný (gingo)
modřín opadavý
smrk pichlavý
smrk ztepilý
tis červený

Listnaté stromy:

bříza bílá (bělokorá)
buk lesní
dub červený
dub letní
dub zimní
habr obecný
hrušeň obecná
jabloň obecná
jasan ztepilý
javor horský (klen)
javor mléčný (mléč)
javor polní (babyka)
jeřáb ptačí
jilm (*obecně*)
jírovec maďal
lípa srdčitá
lípa velkolistá
olše lepkavá
olše šedá
ořešák královský
platan
švestka obecná
topol bílý
topol černý
topol osika
trnovník akát
třešeň ptačí
vrba bílá
vrba jíva

Listnaté keře:

bez černý
bez hroznatý
hloh (jednosemenný)
hloh obecný
líška
pámelník bílý
růže šípková
48 ks

Živočichové pro Biblickou stezku

Regiony

Savci:

bobr
jelen
jezevec
ježek
krtek
kuna
lasice
liška
prase
rejsek
rys
srnec
veverka
zajíc

Ptáci:

čáp
datel
hýl
jestřáb
káně
krkavec
poštolka
rehek
sojka
sokol
sova
straka
strakapoud
sýkora
vrabec
volavka
vrána
zvonek

Finále

Savci:

bobr evropský
daněk skvrnitý
jelen evropský
jezevec lesní
ježek západní
krtek obecný
kuna lesní
kuna skalní
lasice kolčava
liška obecná
los evropský
prase divoké
rejsek obecný
rys ostrovid
srnec obecný
veverka obecná
zajíc polní

Ptáci:

bažant obecný
čáp bílý
datel černý
hýl obecný
jestřáb lesní
jiříčka obecná
káně lesní
konipas bílý
koroptev polní
kos černý
krkavec velký
poštolka obecná
rehek zahradní
sojka obecná
sokol stěhovavý
sova pálená
straka obecná
strakapoud
sýkora babka
sýkora koňadra
sýkora modřinka
vlaštovka obecná
volavka bílá
volavka popelavá
vrabec polní
vrána černá
výr velký
zvonek zelený

Jan Amos Komenský

Základní popis života a díla

Největší spisovatel pobělohorské emigrace a poslední biskup jednoty bratrské se narodil v roce 1592 v Nivnici na jihovýchodní Moravě (*Nejistota ohledně narození viz další texty*).

Pocházel z českobratrské rodiny a jeho otec z obce Komny /odtud Komenský/. Jan Amos studoval v Německu a při studiích si všímal rozmachu vědy jiných národů. Rozhodl se vytvořit českou národní vědu, aby i jeho vlast v tomto oboru pokročila. Jeho plány ale přerušila bělohorská bitva.

V roce 1621 byl nucen opustit vlast se svou ženou i dětmi. Při útěku před španělskou armádou, poztrácel část rukopisů a přišel o celou knihovnu. Jeho žena se nakazila morem, který byl v té době rozšířen v Přerově a zemřela. Poté se Amos stěhoval na různá místa, ke svým českobratrským šlechtickým přátelům. Naposled pobýval v Bílé Třemešné v Podkrkonoší. Byl zoufalý z osobních nezdarů i z národní tragédie. Hledal útěchu ve víře.

Rok 1628 přinesl tvrdé stíhání nekatolíků, proto Komenský odcestoval do polského Lešna. Toto město bylo azylem pro členy jednoty bratrské.

Anglická parlament pozval Komenského do Anglie, aby zde vytvořil akademii věd, jejímž cílem mělo být šíření jednotného vzdělání a jednotného jazyka po celém světě.

Dalším místem, které Komenský navštívil bylo Švédsko a ve Východním Prusku se usadil na delší dobu. Neopouštěla ho víra v to, že se vyhnanci jednou vrátí zpět do vlasti. Po tom, co se opět vrátil do Lešna, zemřela mu druhá žena.

V roce 1648 jeho víra v návrat emigrantů do Čech, vzala za své, když nastal vestfálský mír /byla jím zakončena třicetiletá válka/. Zklamán Komenský se s národem rozloučil, ale nepřestával věřit v lepší budoucnost českého a moravského národa.

V době Švédsko- polské války se ocitlo Lešno v plamenech a Komenský tím přišel o všechn svůj majetek a velkou část svých rukopisů. Největší ztrátou bylo zničení slovníku Poklad českého jazyka a také spisů, ve kterých Komenský spojoval všechny vědní obory.

V roce 1656 Komenský z Lešna odešel a usadil se u přátel v Amsterdamu. Byl slavný a uznávaný. Ve Švédsku v Holandsku i v Uhrách, procházely školy reformou podle jeho zásad. Představitelé Harvardské univerzity v Americe chtěli poznat učení Komenského a pozvali ho na návštěvu.

Do náboženských i filozofických spisů Komenského jsou vepsány jeho osobní i společenské rozpory a boj víry s rozumem. Komenský se snaží nalézt pevné životní jistoty a snaží se spojit umění s vědou a víru s naukou.

Jan Amos Komenský zemřel v roce 1670. I přesto, že zažil odloučení od vlasti, ztrátu svých žen a utrpení třicetileté války, nepřestal ani ve stáří věřit v lepší budoucnost.

Díla Jana Amose Komenského:

Labyrint světa a ráj srdce /1631/ - skladba, ve které Komenský využil svých zážitků z cest. Poutník / Komenský/ putuje světem a hledá pro sebe vhodnou práci. Jeho společníkem na cestě je Všeživý Všudybud. Ten ho nabádá, aby se spokojil se vším, co spatří. Radí mu, aby nic nekritizoval, že si tím ušetří nejednu nepříjemnost. Další, kdo se k nim připojil je Mámení, které poutníkovi nasadí brýle, zkreslující pohled na svět. Poutník ale nepodlehne. Společně vstupují do města, které se doslova hemží lidmi. Každý pospíchá za svou prací, ale každá jejich práce je podvod. Lidé chodí s maskami na obličejích a často je mění. Jsou ovládnáni touhou po snadném bohatství, po dobrém postavení ve společnosti a po životě bez starostí. Poutník přichází na to, že všude panuje podvod. Je zoufalý z toho, v jakém stavu se společnost nachází. Chce odsud pryč. Nakonec se uzavírá do sebe a do své samoty.

Centrum securitatis / Hlubina bezpečnosti , 1633/ -filozoficko náboženské pojednání. **Velká didaktika / Didactica magna, 1657/** -pedagogická práce, která je přeložena do všech evropských jazyků. Snaží se- o to, aby se stal z pedagogiky vědní obor a aby byly přesně určeny zákony výchovy. Komenský se zde snaží vysvětlit, že škola se má stát důležitou pro každého jedince a výchova je podle něj nutná k důstojnému lidskému životu. Pro Komenského je důležitý nikoli učitel, ale žák. Přesně vymezil, v jakém věku má kdo dítě vychovávat / rodiče, školka, národní škola atd./.

Informatorium školy mateřské /1630/ -kniha pro matky a chůvy. Zde Komenský zdůrazňuje důležitost předškolní výchovy.

Dveře jazyků otevřené / 1631 latinsky, 1633 česky/ - učebnice

Svět v obrazech / Orbis sensualium pictus, 1658/ -nejznámější Komenského kniha. Původně ^{učebnice} latiny, později vzor pro všechny jazykové učebnice.

Linguarum methodus novissima /Nejnovější metoda jazyků, 1649/ -návod k vyučování jazyků.

Schola ludus / Škola na jevišti, 1654/ -soubor her, které měly u žáků prohloubit znalost latiny. Komenský poukazuje na nutnost názorového učení za použití příkladů, na postup vyučování od jednoduchého k složitějšímu. Vzdělání má být podle něj přístupné všem, bez rozdílu sociálního původu a pohlaví. Samozřejmostí je pro něj vyučování zdarma.

Plán vševědy /1643/ -Komenského dílo propagující názor, že rozšíření vzdělanosti zlepší společenskou nesrovnalost.

Angelu pacis / Anděl míru, 1667/ - práce směřující k porozumění mezi národy.

Seznam děl:

Labyrint světa a ráj srdce /1631 /, Centrum securitatis / Hlubina bezpečnosti, 1633/, Velká

didaktika /Didactica magna, 1657/, Informatorium školy mateřské /1630/, Dveře jazyků otevřené
1631 latinsky 163³) česky/, Svět v obrazech / Orbis sensualium pictus, 1658/, Linguarum
methodus novissima /Nejnovější metoda jazyků, 1658/, Schola ludus / Škola na jevišti, 1654/,
Plán vševědy /1643/, Angelu pacis / Anděl míru, 1667/

Základní životopisná data:

dětství Uherský Brod, Nivnice, Strážnice 1592-1608
- studium- Přerov, Herborn, Heidelberg 1608-1614
působení v Přerově 1614-1617
působení ve Fulneku 1618-1621
- skrývání na Moravě 1621-1623
skrývání ve vých.Čechách: Brandýs nad Orlicí, 1623-1627
Bílá Třemešná, Horní Branná
působení v exilu 1628-1670
Lešno 1628-1641
- Londýn 1641-1642
Amsterdam 1642
Stockholm 1642
Elbląg 1642-1648
Lešno 1648 -1650
Blatný Potok 1650 -1654
Lešno 1654 -1656
Amsterdam 1656 -1670

Jan Amos Komenský se narodil 28. března 1592. Byl nejmladší z pěti dětí Martina Komenského a jeho ženy Anny. Na otázku, kde se narodil, jednoznačná odpověď doposud neexistuje. Některé materiály mluví pro Uherský Brod, jiné pro Nivnici. Komňa je místem, které dalo rodině původ a jméno. Po smrti rodičů, kteří zemřeli krátce po sobě v Uherském Brodě roku 1604, se dvanáctiletého sirotka ujala Martinova sestra Zuzana Nohálová ze Strážnice.

V roce 1605 navštěvoval Komenský strážnickou bratrskou školu. Když Strážnici vypálila vojska Štěpána Bočkaje, mladý Komenský ztratil nejen druhý domov, ale i část zděděného majetku na předměstí v Uherském Brodě, které bylo v této době rovněž vojsky zničeno. Po těchto událostech odchází ke svým poručíkům Kozákovi a Urbana Mravencovi do Nivnice. Neznáme důvod, proč byli Janovi poručníci ustanoveni z Nivnice a proč musel odejít

jako sirotek od svých sester v dvanácti letech.

V roce 1608 byl poslán na bratrskou školu v Přerově, kterou podporoval politický ochránce jednoty Karel starší ze Žerotína.

Ve vyšším oddělení bratrské školy získal Jan především znalost latiny, a tak v přerovském období (1608 — 1611) dostal pod vedením učitele Tomáše Dubina vědomosti, otevírající mu možnost univerzitního studia. V Přerově se také poprvé setkal s učením polských sociniánů, neuznávajících Boží Trojici, s nimiž měl později nejvíce náboženských polemik. Toto učení, jak sám uváděl, mu způsobilo první otřes zděděné víry. Díky svým studijním úspěchům, které mu získaly přízeň biskupa Jana Láneckého i samotného Žerotína, byl vyslán na německé reformované školy, a to na nasašskou akademii v Herbornu (1611 — 1613) a na univerzitu v Heidelbergu (1613 — 1614). Heidelberské studium ukončil teologickou disputací.

Se získaným rukopisem Koperníkova díla „*O oběžích nebeských sfér*“, se pěšky vrátil přes Norimberk a Prahu na Moravu. Stal se představeným přerovské školy, kde byl před lety sám žákem. Jeho hlavním cílem bylo využít získaných vědomostí ve prospěch vlasti a Jednoty bratrské. Komenský si uvědomoval špatný stav soudobého školství, a proto svou činnost zaměřil na jeho zlepšení. Volné chvíle využíval k vlastnímu vzdělávání a sbíral zároveň látku k první české encyklopedii, *Divadlo veškerenstvu věcí* již zamýšlel pro krajany sestavit již na studiích.

Krátce po návratu na Moravu byl ordinován na kněze během bratrské synody v Žeravičích v roce 1616. Komenského život stejně jako osudy statisíců jeho krajanů změnila válka. České stavovské povstání, vyvolané odporem proti rostoucímu habsburskému tlaku a zahájené 23. května 1618 známou pražskou defenestrací, otevřelo cestu k dosud největší evropské válce, jež trvala 30 let a pro český národ měla tragické důsledky. Na jejím počátku žil Jan Amos Komenský na panství Jana Skrbenského z Hříště ve Fulneku, kde byl rektorem bratrského sboru ve Fulneku a učitelem místní školy a kde také založil rodinu. Svoji první ženu Magdalenu Vizovskou si přivedl z Přerova.

Za pobytu ve Fulneku (1618 — 1621) Komenský dále studoval a rozšiřoval svůj duchovní obzor. Během

nedlouhého působení ve Fulneku a okolí si Komenský vytvořil svůj vztah ke katolické straně ve městě, jejímž střediskem a oporou byl klášter augustiniánů. O „pastýři“ beránků, jak je nazývali němečtí katolíci, se hodně dovídáme i ze zpráv napsaných místním kronikářem Felixem Jaschkem. Například i o tom, že Komenský pěstoval ve Fulneku včelařství.

Komenský stále sledoval politický vývoj, který vyvrcholil v roce 1620 porážkou českých stavů na Bílé hoře. Brzy po bělohorské bitvě vtrhli do Fulneku císařští Španělé. Zpustošili město a s ním i budovu bratrského sboru a školy. Komenský se podle místních pověstí až do konce roku 1621 skrýval v Oderských vrších v blízkosti hradu Vikštejna a pak v roce 1622 na žerotínském panství v okolí Velkých Losin. Sám se ve svých pracích nezmiňuje o tom, kam se uchýlil, když opustil Fulnek. Počátkem roku 1622 jej postihla osobní tragédie. Zemřela mu manželka Magdalena i se dvěma syny jejich jména jsou neznámá). Komenský, skrývající se na různých místech, severní Moravy a neustále vystavený jako bratrský duchovní riziku prozrazení a vydání do rukou císařským vojákům, našel konečné útočiště na panství Karla staršího ze

Žerotína, v jeho rodišti Brandýse nad Orlicí. V roce 1623 se rovněž dozvědělo pohromách ve Fulneku, svém bývalém působišti, při kterých byla jeho knihovna s některými rukopisnými náčrtly veřejně spálena na fulneckém náměstí. K překonání určité psychické krize přispěli Komenského sňatek s Marií Dorotou Cyrillovou v roce 1624. S ní žil 24 let.

Měli tyto čtyři děti:

Dorota Kristina Komenská

Alžběta Komenská

Zuzana Komenská

Daniel Komenský

Komenský se v této době dostal do popředí Jednoty bratrské. V jejích službách vykonal v letech 1625 – 1626 mnoho důležitých cest, jejichž cílem bylo připravit organizaci emigrace členů Jednoty bratrské a získat politickou a morální podporu v zahraničí.

Podílel se i na záchraně žerotínské knihovny v Náměšti nad Oslavou a králické tiskárny, která byla úspěšně převezena do slezské Vratislavi. Přes Žhořelec, Šprotavu, kde se poprvé setkal se slezským řemeslníkem-, prorokem první perzekuce v roce 1547.

V Berlíně jednal s vůdcem moravské protestantské šlechty Ladislavem Velenem ze Žerotína a v Haagu dokonce se samotným českým exkrálem Fridrichem V. Falckým, kterému předal optimistická proroctví Kryštofa Kottera, hlásající brzkou porážku Habsburků. Poslední období svého pobytu ve východních Čechách (1626 – 1628) strávil Komenský v Bílé Třemešné u Dvora Králové na tvrzi bratrského rytíře Jiřího Sadovského ze Sloupna. Ani zde neustal v aktivitě.

Na Komenského velmi zapůsobila návštěva zámecké knihovny ve Vlčicích, patřící Adamu Zilvarovi ze Silbersteinu (von Silberstein).

Vedle jiných vzácných knih zde našel i knihu od saského gramatika Eliáše Bodina *Didaktik oder Lehrkunst* z roku 1621, která ovlivnila jeho další tvorbu. Známé jsou i jeho pobyty v Horní Branné, kam odjížděl z Bílé Třemešné na návštěvy na zámek Václava Záruby z Hustiřan, kde se setkával i s prorokyní Kristinou Poniatowskou. Osudy Poniatowské a její věštby vydal Komenský později v knize *Historia revelationum*.

Protireformace a pronásledování jinověrců však sílilo ruku v ruce s úspěchy císařských armád vedených Albrechtem z Valdštejna. Valdštejnova vítězství upevnila postavení císaře Ferdinanda II. Habsburského natolik, že se rozhodl definitivně vyřešit českou otázku v habsburský prospěch, a to vydáním nové ústavy Obnovené zřízení zemské.

Dále císař zvláštním patentem z 31. července 1627 nařídil nekatolickým stavům se buď vyprodat a vystěhovat do šesti měsíců ze země, nebo přestoupit ke katolictví. Proto Komenský se svou rodinou opustil vlast a společně s dalšími odchází do Lešna, kam dorazili v únoru roku 1628. Odchodem Komenského do vyhnanství se uzavřelo jedno významné období v jeho životě a díle.

Komenský strávil v Lešně během tří dlouhodobých pobytů celkem 19 let života a toto město se stalo jeho druhým domovem. Zejména jeho první, nejdelší pobyt v letech 1628 – 1641, byl dobou jeho velkého tvůrčího rozmachu. Komenský zde začal vyučovat na vyšší bratrské škole. -Svoje úsilí soustředil na přípravu učebnic a metodologické a jazykovědné studie.

Na počátku třicátých let, zvláště když v roce 1630 Švédové úspěšně vstoupili do války proti Habsburkům, českým exulantům vysvitla naděje, že se budou moci brzy vrátit domů.

Když však roku 1632 byli Sasové, spojenci Švédů, vytlačeni císařskými vojsky z Prahy a Čecha když padl švédský král Gustav II. Adolf, slibující protestantům osvobození z područí Habsburků, možnost Komenského na brzký návrat do vlasti se vzdálila. Zavraždění Albrechta z Valdštejna v Chebu, vyjednávajícího za zády císaře o možné dohodě se Švédy a Sasy a dokonce i s českými emigranty, zmařilo naděje českého exilu.

K povinnostem školským, stále náročnějším, kdy mu byl svěřen úřad rektora gymnázia v Lešně, přistoupily také nové povinnosti vůči Jednotě.

Byl členem jejího vedení a v roce 1632 se dokonce stal jejím biskupem a zároveň sekretářem. V této době velkou pozornost vzbudily i Komenského vševědné plány a úvahy. Z Lešna Komenský rovněž rozvíjí bohatou korespondenci a styky se vzdělanými lidmi, kteří se zabývají podobnými myšlenkami a snahami. K přátelům Komenského patřili anglický duchovní John Dury, který pracoval pro sjednocení evangelických církví a pro mír mezi národy, a kupecký podnikatel Samuel Hartlib. Hartlib patřil k organizátorům vědeckého života v Anglii a stoupencům Komenského plánů na reformu vědy, školství a vzdělanosti.

Komenský, který si získal úctu svými vševědnými pracemi, přijal nabídku Hartliba a anglických komeňánů, aby načas pracoval v Anglii a pomohl uskutečnit plány v rámci reformy školství a vědy. Do Londýna přijel koncem září roku 1641. Komenský zde našel velké pochopení pro pansofii (vševědu), nabídku hmotného zabezpečení, vlivné přátele a možnost uskutečnit své plány se státní pomocí. Avšak občanská válka v Anglii roku 1642 společně s rozštěpením Komenského příznivců do různých politických táborů zabránila v provedení zamýšlených reforem. Plodem anglického pobytu bylo mimo jiné vynikající dílo *Via lucis*.

V této době se o Komenského práci začaly zajímat takové osobnosti jako kardinál Richelieu, sedmihradský knížecí rod Rákócziů, a dokonce i Američané, budující tehdy za mořem své první školy. Komenský však z mnoha pozvání přijal nakonec nabídku Švédů, kterou tlumočila zprostředkoval nizozemský obchodník a zbrojař Ludvík de Geer, aby pro jejich zemi navrhl reformu školství. Nezanedbatelnou roli zde jistě sehrála i Komenského představa, že by Švédové mohli nejvíce přispět k osvobození českých zemí od Habsburků.

Cestou do Švédska navštívil již potřetí Nizozemí, kde se setkal s francouzským filozofem René Descartesem. Na doporučení Švédů se usídlil v městě Elblaq

Zde pracoval s několika pomocníky na učebnicích pro školy. Stále více jej však přitahovala práce na pansofii. Komenský musel později čelit nelibosti Švédů, kteří mu zazlívali jednak nedodržení termínů pro odevzdání učebnic a také to, že se osobně angažoval při pokusu o

politické a náboženské smíření v Polsku, což bylo v rozporu se švédskými velmocenskými zájmy. Účast na ekumenickém jednání v Toruni, kde se řešily otázky sblížení a vyrovnání mezi církvemi, bylo pro Komenského zdrojem nepříjemností i v Jednotě a výtek ze strany švédského kancléře Axela Oxenstierny.

Když odevzdával ve Švédsku vypracované učebnice, využil této příležitosti k tomu, aby osobně požádal kancléře a královnu Kristinu o podporu pro svůj národ a církev.

Rok 1648 byl pro Komenského rokem těžkých zklamání. Vestfálský mír udělal definitivní konec všem politickým nadějím Jana Amose.

Zklamaný Komenský odešel ze švédského Elblagu zpět do Lešna, kde působil až do roku 1650. V srpnu 1648 Janu Amosovi zemřela druhá manželka, která mu zanechala početnou rodinu. V roce 1649 se Komenský znovu oženil s Janou Gajusovou.

Světlem v životě Jana Amose byl šťastný sňatek dcery Alžběty Komenské, která si vzala jeho nejlepššího spolupracovníka Petra Figula Jablonského.

Novou nadějí se Komenskému stalo Sedmihradsko (1650 – 1654), kam odešel z Lešna v roce 1650 na pozvání knížecího rodu Rákócziů.

J. A. Komenský využil cesty do Sedmihradska a navštívil četné bratrské sbory na Slovensku. (Komenský procházel Slovenskem v letech 1650 – 1654 čtyřikrát. O těchto cestách se nezachovalo mnoho spolehlivých dokumentů. S jistotou se dá říci, že navštívil tyto bratrské osady a obce: Skalice, Tmava, Púchov, Lednice, Levoča, Prešov, neboť byl na synodě Bratří v r. 1650 vyzván, aby sdělil výsledky jednání. Jeho cesta končila v Blatném Potoku, protože Komenský přijal nabídku Zikmunda Rákócziho, aby zreformoval sedmihradské školství, především potocké gymnázium. Jan Amos chtěl naopak knížetě připoutat ke znovu se formující protikatolické koalici. Mimo práce, které se týkaly zvelebení zdejší latinské školy, zde napsal mnoho vynikajících, zvláště didaktických děl.

Komenský se těšil přízni kněžny matky Zuzany Lórántffy a zejména důvěře a podpoře již zmíněného knížete Zikmunda, který znal Jana Amose Komenského jako známého autora učebnic latiny. Během pobytu v Sedmihradsku se dostal Komenský též do úzkého styku se svým přítelem z mládí Mikulášem Drábíkem, tehdy exulantem v Lednici, který prostřednictvím Komenského předkládal Rákócziům svá proroctví o ústřední roli Sedmihradska v údajně nadcházejícím konečném boji proti habsburskému nepříteli. Politicky nadějný se zdál rovněž sňatek knížete Zikmunda s princeznou Jindřiškou Marií Falckou, dcerou bývalého českého krále Fridricha V. Falckého, na jehož zprostředkování i uzavření se Komenský roku 1651 osobně podílel.

Náhlá smrt knížete i princezny Komenského pozici v Blatném Potoku oslabila a rostoucí nevráživost uherských kolegův čele s rektorem školy Janem Tolnaiem mu pobyt ztrpčovaly natolik, že se roku 1654 rozhodl vrátit do Lešna.

Motivací jeho návratu byla jistě i touha po krajanech a blízkých, ale zejména změny v mezinárodní politické situaci. V letech 1654 – 1655 se objevila možnost vytvoření velké protihabsburské koalice, složené z revoluční Anglie, Švédska a Sedmihradska.

Čeští exulanti v Polsku opět začali věřit, že by mohla nastat vhodná doba na vyřešení české otázky. V roce 1654 se obrátili k vůdci anglické republiky Oliveru Cromwellovi s žádostí o

finanční a-vojenskou podporu. Dokonce připravovali ze svých řad a ze svých prostředků vojsko, které mělo pod vedením bývalého švédského plukovníka Václava Sadovského ze Sloupna, někdejšího Komenského žáka z Bílé Třemešné, vtrhnout do Čech vyvolat tam podle jejich mínění celonárodní povstání. Jejich naděje se zvětšily, když v roce 1655 nový švédský král Karel X. Gustav úspěšně zahájil tažení proti katolickému Polsku. Také Komenský přivítal švédská vítězství příležitostným spisem *Chvalořeč na Karla Gustava*. Čeští exulanti a vůbec protestantská menšina byli za tento přístup prohlašováni katolickou veřejností za zrádce. Především Lešno, útočiště nekatolíků, jim bylo trnem v oku, zvláště když Švédové utrpěli v Polsku první porážky a začali ustupovat. Výsledkem tohoto nepřátelství bylo pak i vypálení Lešna v roce 1656 a tím i zničení centra Jednoty bratrské v Polsku. Komenský zachránil sotva svůj život a životy členů své rodiny. Co však bylo pro něj velmi bolestné, že při požáru Lešna přišel vedle majetku i o své rukopisy.

Po zkáze Lešna musel Jan Amos hledat nové útočiště. Komenský přijal pozvání Vavřince de Geera, syna obchodníka a mecenáše Ludvíka de Geera, do Amsterdamu v Nizozemí, které se mu stalo posledním domovem (1656 – 1670). Od roku 1656 získal Komenský z rozhodnutí městské rady pravidelný příjem a dotace na dokončení didaktických a pansofických spisů. O rok později věnuje amsterdamským konšelům nové vydání *Schola ludus* (Škola jako hra).

Zájem nizozemských měšťanů o vzdělání podnítil Komenského k shromáždění, doplnění a vydání jeho vychovatelských prací (*Opera didactica omnia*) ve výběru a chronologickém sledu. Ani naděje na návrat do vlasti jej neopustila. Ještě v roce 1658 odmítl pozvání z okruhu Olivera Cromwella, aby se zbývající Čeští bratři vystěhovali do Irska.

Po zhroutilí všech nadějí na změnu politické situace ve střední Evropě začal Komenský stále více věřit revelacím, především svého bývalého spolužáka Mikuláše Drabíka, ale také proroctvím Kryštofa Kottera a Kristiny Poniatowské, které postupně vydával tiskem. Revelacemi, které byly v dobové evropské publicistice velmi oblíbeným žánrem, sledoval Komenský politické cíle. Svým způsobem jimi chtěl burcovat evropské svědomí proti útlaku náboženské a národní svobody.

Po smrti Vavřince de Geera Komenský začal ještě více uvažovat o tom, že by se usadil někde blíž k vlasti nebo u Petra Figula Jablonského, který v té době žil se svou rodinou v Memelu, dnešní Klajpedě (Litva).

Jan Amos Komenský rovněž nepřestával pracovat na svém nejrozsáhlejších pansofickém díle, které nazval *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. O tom, jak významné bylo pro Komenského toto dílo, svědčí skutečnost, že krátce před svou smrtí zapřísahal svého syna Daniela a přítele Kristiana Vladislava Nigrina, aby dílo dokončili a vydali.

Významným momentem v životě Komenského byla i informace od přátel z Anglie, že v roce 1662 vznikla Královská učená společnost. O společnosti, která by řídila výchovu a vzdělání, se zmiňoval již v díle *Via lucis*. Proto právem považoval vznik této společnosti za dědictví svých myšlenek.

Komenský rovněž celý život usiloval o to, aby každý člověk byl poučen o dosavadním pokroku vědy a společenského rozvoje. Sám také obdivoval technické vynálezy.

Komenského vševědné a všenápravné koncepce, které uplatňoval ve svém díle, však začaly svým způsobem přerůstat rámeček možností, jež mu dali nizozemští měšťané, a tím se oddalovala i možnost realizace v jeho době. Komenský se dostal do konfliktů a polemik s některými

současníky, kteří nechápali pokrokovost a velkorysost jeho výchovných myšlenek. Odsuzovali i jeho víru v proroctví. Jedním z nich byl i Samuel Maresius.

Některé jeho problémy vyplývaly rovněž z rozporů mezi skutečnými sociálními a politickými zájmy vládnoucích činitelův Evropě a z toho, jak je Komenský chápal. To se projevilo i v rámci jeho vystoupení na jednání mezi Anglií a Nizozemím v Bredě r. 1667, kde předložil spisek *Posel míru*. V roce 1669 odpovídá Jan Amos na Maresiovy kritiky chiliastů spiskem *Bratrské napomínání o horlivosti bez umění a lásky*. Maresiův *Antirrheticus*, kritický i ke Komenského *Obecné poradě o nápravě věcí lidských*, byl podnětem k sebeobhajobné autobiografii nazvané *Pokračování v bratrském napomínání*.

Komenský se musel na sklonku života vyrovnat i se smrtí Petra Figula, který po sobě zanechal vdovu a pět nezaopatřených dětí (Samuel Amos Figulus, Jan Theodor Figulus Jablonský, Daniel Arnošt Jablonský, Petr Figulus, Marie Alžběta), na které se soustředila Komenského starost.

Sledování politického a duchovního vývoje Evropy a tvůrčí úsilí Jana Amose Komenského neopustilo do posledních chvil jeho života. Zemřel uprostřed práce na nedokončeném díle ve věku 78 let dne 15. listopadu 1670. Byl pohřben 22. listopadu v Naardenu v kostelíku náležejícím valonské církevní obci. V letech 1935 až 1937 upravila naše republika bývalý valonský kostelík na důstojné mausoleum.